

Vastaus Sipoon kunnan liittymistä Lapsiystävällinen kunta -malliin koskevaan valtuustoaloitteeseen – Vihreiden valtuustoryhmä ym.

Sivistysvaliokunta 10.04.2024 § 55

Valmistelija: Toimialajohtaja, arki ja vapaa-aika Jukka Pietinen, jukka.pietinen@sipoo.fi

Vihreiden valtuustoryhmä on tehnyt valtuustoaloitteen, jossa ehdotetaan, että Sipoon kunta liittyy UNICEF:in lapsiystävällinen kunta -malliin. Useat muiden valtuustoryhmien edustajat ovat allekirjoittaneet aloitteen.

Taustaa

YK:n lapsen oikeuksien sopimus takaa lapselle erityiset oikeudet, joita millään muulla ihmisryhmällä ei ole. Suuri osa lapsia koskevista päätöksistä tehdään kunnissa. Kunnassa tehtävät päätökset vaikuttavat merkittävästi siihen, miten kunnassa asuvien lasten oikeudet ja hyvinvointi toteutuvat. Lapsiystävällinen kunta -malli auttaa kuntia tekemään lasten hyvinvoinnin kannalta oikeita ja pysyviä ratkaisuja lasten arkea koskevissa palveluissa ja kunnan hallinnossa.

Lapsiystävällinen kunta -malli on työväline, joka perustuu YK:n lasten oikeuksien sopimukseen. Sen avulla kunta

- tunnistaa, missä sillä on parannettavaa lapsen oikeuksien suhteen
- määrittelee, mitä sen tulee tehdä, jotta jokaisen lapsen oikeudet toteutuisivat kunnassa mahdollisimman hyvin
- seuraa järjestelmällisesti työnsä edistymistä.

Lapsiystävällinen kunta -mallin pääperiaatteet

- Kunta keskittyy kehittämissä kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleviin lapsiin ja kunnan suurimpiin lapsenoikeusongelmiin.
- Kunnan kehittämissä toteutuu lasten osallisuus.
- Kehittämissä tavoitteet ja toimenpiteet ohjaavat koko kuntaa.
- Kunta tavoittelee kehittämissä pitkäkestoisia muutoksia.
- Kunta viestii kehittämissä aktiivisesti.
- Lisäksi UNICEF ja malliin mukaan valittu kunta tekevät ennen yhteistyön käynnistymistä sitoumuksen, jossa määritellään yhteistyön edellytykset

Lapsiystävällinen kunta -mallin käyttöönoton työvaiheet ovat seuraavat:

1. Malliin hakeminen

2. Lapsen oikeuksiin tutustuminen

3. Nykytilan kartoitus: Kunta tekee kartoituksen lapsiystävällisyytensä nykytilasta. Kartoitus pohjautuu lasten kokemustietoon, mallin lapsenoikeusindikaattoreihin ja kunnassa jo olemassa olevaan tietoon lasten hyvinvoinnista.

4. Tavoitteet ja toimintasuunnitelma: Kunta määrittää Lapsiystävällinen kunta -työnsä tavoitteet ja toimenpiteet eli laatii toimintasuunnitelman nykytilan kartoituksen tulosten pohjalta. UNICEFin hyväksyttyä toimintasuunnitelman kunta alkaa toteuttaa sitä.

5. Seuranta, arviointi ja tunnustus: Viidenteen vaiheeseen kuuluvat Lapsiystävällinen kunta -työn seuranta, arviointi ja Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen myöntäminen. Seurantatapaamisissa kunta ja UNICEF tarkastelevat yhdessä kehittämistyön etenemistä. Arviointitapaamisessa käydään läpi työn tulokset.

Kun Lapsiystävällinen kunta -työn aloituksesta on kulunut kaksi tai neljä vuotta, UNICEF voi myöntää kunnalle Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen, mikäli työ on edennyt mallin kriteerien mukaan. Tunnustuksen jälkeen kunta jatkaa lapsiystävällisyyden kehittämistä mallin mukaisesti yhdessä UNICEFin kanssa.

Lapsi ystävällinen kuntamallin toteuttamiseen Unicef tarjoaa kunnille seuraavia palveluita:

- Kehittämistyön käynnistävän alkukoulutuksen sekä muuta tarvittavaa perehdytystä malliin kunnan Lapsiystävällinen kunta -koordinaatioryhmälle
- Lapsiystävällinen kunta -mallin materiaalit kunnan käyttöön
- Lapsiystävällinen kunta -digipalvelun kunnan käyttöön kehittämistyön toteuttamisen tueksi
- Tukea ja sparrausta kunnan koordinaattorille ja koordinaatioryhmälle Lapsiystävällinen kunta -työn aikana
- Tukea Lapsiystävällinen kunta -työn toimintasuunnitelman etenemisen seurantaan ja arviointiin
- Lisäkoulutuksia lapsen oikeuksiin ja lasten hyvinvointiin liittyvissä teemoissa
- Materiaalia mallista ja lapsen oikeuksista viestimiseen

Lisätietoja Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallista löytyy internetistä osoitteesta www.lapsiystavallinenkunta.fi.

Sipoon kunnanhallituksen päätös ns. Islannin mallin käyttöönotosta

Sipoon kunnanhallitus päätti (18.12.2023 § 379) solmia yhteistyösopimuksen Planet Youthin kanssa. Sopimus on voimassa viisi vuotta.

Planet Youth -malli (Icelandic Prevention Model IPM)

Planet Youth on tutkimuskonsultointiyritys, joka toteuttaa nuorten päihteiden käytön ehkäisyohjelmaa yhteisöjen, kuntien ja kaupunkien kanssa ympäri maailmaa. Planet Youth työskentelee ensisijaisesti päihteiden käytön ehkäisyssä yhteistyölähtöisen lähestymistavan avulla, jota kutsutaan "islantilaiseksi ehkäisymalliksi", lyhennettynä IPM. Työn painopiste on enemmän holistisessa yhteisön rakentamisessa ja osallistamisessa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä pitkäaikaisessa työskentelyssä kuin tavanomaisissa lyhytaikaisissa ratkaisuissa.

Planet Youth on kehitetty islantilaisesta ehkäisymallista. Kyseessä on tutkimukseen perustuva osallistava lähestymistapa, jolla on osoitettu vaikuttavuutta päihteiden käytön vähentämisessä Islannissa yli 20 vuoden ajan. Planet Youth on tukenut satoja yhteisöjä ympäri maailmaa. Planet Youth on suunniteltu vahvistamaan lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyviä suojaavia tekijöitä, lieventämään riskitekijöitä ja luomaan terveitä kasvuympäristöjä positiivisen nuorisokehityksen tukemiseksi keskittymällä avainalueisiin paikallisissa yhteisöissä: perhe, vertaisryhmä, vapaa-aika (koulun ulkopuolinen aika) ja koulu.

Planet Youth -toiminnalla on yhteistyösopimuksia kansainvälisten tutkimusryhmien kanssa mm. seuraavissa yliopistoissa: Columbia University ja Teachers College (New York), The University of California (Irvine); Northwestern University (Chicago), Mount Sinai Medical Center (New York), King's College (Lontoo), Karoliska institut (Ruotsi) ja National University of Ireland (Galway).

Planet Youth -toimintamalli perustuu seuraaviin tekijöihin:

- Näyttöön perustuvat käytännöt
- Yhteistyölähtöinen lähestymistapa
- Tutkimuksen, politiikan ja käytännön välisen vuoropuhelun luominen ja ylläpitäminen.

Planet Youth -toiminta on 10-vaiheinen prosessi, joka ohjaa yhteisöjä vuosittain tai joka toinen vuosi yhteisöjen kapasiteetin rakentamisen, toteutuksen sekä reflektion ja toiston kautta.

1. Paikallisen koalition (mallia toteuttavan yhteisön) tunnistaminen ja kokoaminen, kehittäminen ja kapasiteetin rakentaminen
2. Mallin rahoituksen tunnistaminen ja määrittely, kehittäminen ja kapasiteetin rakentaminen
3. Tiedonkeruu (koululaisille toteutettava kysely) suunnittelu ja yhteisön osallistaminen
4. Tiedonkeruu (koululaisille toteutettava kysely) ja tiedon käsittely, mukaan lukien kyselyn tulosten raportointi ja niiden pohjalta tehtävät johtopäätökset
5. Yhteisön osallistumisen ja sitoutumisen lisääminen
6. Tiedonkeruun tulosten jakaminen
7. Yhteisön tavoitteiden asettaminen ja muut tarvittavat toimenpiteet tiedonkeruun tulosten perusteella

8. Toimenpiteiden, käytäntöjen ja poliittisten linjausten määrittely ja yhteensovittaminen

9. Toimenpiteiden ja käytäntöjen toimeenpano lasten ja nuorten kasvuympäristöissä, arjen toiminnoissa ja viestinnässä; lasten ja nuorten osallistaminen.

10. Vaiheiden 1–9 toistaminen vuosittain.

Nämä keskeiset 10 vaihetta perustuvat vahvasti viiteen ohjaavaan periaatteeseen. Jokaista periaatetta voidaan ajatella kokonaisvaltaisen lähestymistavan yhtenä ulottuvuutena, joka antaa suunnan sille, miten kunkin vaiheen yhteisöinterventioprosessissa tulisi ihanteellisesti toteutua.

1. Käytetään ensisijaista ehkäisevää lähestymistapaa (primääripreventio), joka on suunniteltu parantamaan sosiaalista ympäristöä.

2. Korostetaan yhteisön toimintaa ja huomioidaan koulujen rooli lasten ja nuorten kasvuympäristöjen luonnollisena yhteisön keskuksena, joka tukee lasten ja nuorten terveyttä, oppimista ja elämässä menestymistä.

3. Osallistetaan ja voimaannutetaan yhteisön jäseniä tekemään toimenpiteitä koskevia päätöksiä laadukkaana, käytettävissä olevan tiedon ja siitä tehtävien johtopäätösten pohjalta.

4. Integroidaan tutkijat, päätöksentekijät, ammattilaiset ja yhteisön jäsenet yhtenäiseksi tiimiksi, joka yhdessä ratkaisee lasten ja nuorten hyvinvointia koskevia, kompleksisia ja todelliseen elämään liittyviä ongelmia.

5. Ratkaisujen laajuudessa huomioidaan ongelmien laajuus, mikä tarkoittaa muun muassa pitkäaikaista toimintaa sekä koko yhteisön osallistamista ja yhteisön resurssien hyödyntämistä.

Vaikka prosessin eri vaiheet voivat painottaa tiettyä ohjaavaa periaatetta enemmän tai vähemmän, jokaisen mallin vaiheen tulisi huomioida jokainen näistä periaatteista. Kilpailevien strategioiden valinnassa ohjaavia periaatteita voidaan käyttää keinona tunnistaa strategia, joka parhaiten vastaa IPM:n tarkoitettua suunnittelua ja paikallisia tarpeita.

IPM:n avulla Islannissa on saatu aikaan merkittävä, positiivinen muutos nuorten päihteiden käytössä. Malliin ja sen tuloksiin voi tutustua tarkemmin Internetissä osoitteessa www.planetyouth.org

Ohjausohjelma

Planet Youthin tietotyökalu tukee positiivista nuorisokehitystä kahden vuoden välein tehtävän kyselyn avulla. Kysely toteutetaan ikäluokittain. Yleisimmin Planet Youth -kysely tehdään 15–16-vuotiaiden keskuudessa.

Yhteisöt saavat tiedot takaisin kahdeksan viikon kuluessa, joten he tietävät, mitä heidän nuorilleen tapahtuu juuri nyt ja voivat reagoida nopeasti kyselystä esiin nouseviin asioihin.

IPM-toimintamallin käyttöönotto

Sipoon kunnassa on aloitettu IPM-toimintamallin käyttöönoton valmistelut. Tavoitteena on luoda sen pohjalta Sipoolle oma toimintamalli lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Mallin käyttöönotto edellyttää huolellista valmistelua ja kunnan uudelta organisaatiolta uudenlaista

toimintakulttuuria. Kuten Unicefin toimintamallin kohdalla, myös IPM-toimintamallin käyttöönotto niin, että siinä on toteutettu kaikki edellä mainitut yhdeksän käyttöönottovaihetta ja kaikissa niissä huomioitu viisi keskeistä ohjaavaa prosessia, tulee viemään kaikkinsa muutaman vuoden.

Kunnan johtoryhmän tulee toimimaan operatiivisen toiminnan ohjausryhmänä. Lasten ja nuorten hyvinvointiryhmä toimii IPM:n Sipoon operatiivisena yhteistyöryhmänä, joka tekee aktiivista yhteistyötä sekä muiden viranomaisten että kolmannen sektorin kanssa.

Kunnan resurssit eivät riitä kahden lasten ja nuorten hyvinvointia parantavan, koko kunnan organisaatiota koskevan toimintamallin käyttöön ottamiseen. IPM:ssä ja Unicefin Lapsiystävällinen kunta -toimintamallissa on myös paljon päällekkäisiä elementtejä. IPM:n käyttöönotosta on jo tehty päätös (kunnanhallitus 18.12.2023 § 379), ja sopimus on voimassa viisi vuotta. Tästä syystä on tarkoituksenmukaista, että Sipoon kunta keskittyy IPM-toimintamallin käyttöönottoon eikä ota käyttöön Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallia.

Esittelijä	Toimialajohtaja, arki ja vapaa-aika Pietinen Jukka
Ehdotus	Sivistysvaliokunta päättää antaa vastauksen valtuustoaloitteeseen esittelytekstin mukaisesti.
Käsittely	<p>Esittelijä muutti ehdotustaan seuraavasti:</p> <p>Sivistysvaliokunta päättää antaa kunnanhallitukselle ja edelleen valtuustolle vastauksen valtuustoaloitteeseen esittelytekstin mukaisesti.</p> <p>Tiina-Maria Levamo ehdotti asian palauttamista uudelleen valmisteluun:</p> <p>”Sivistysvaliokunta toteaa, että kahden mallin vertailua koskeva esitys ei sisällä johdonmukaista lapsivaikutusarviointia, mikä vaaditaan lapsia koskevien päätösten tekemiseen, ja palauttaa esityksen valmisteluun vaikutusarviointia varten. Uuteen esitykseen tulee sisällyttää myös kahden mallin kustannusten vertailu.”</p> <p>Puheenjohtaja kannatti Tiina-Maria Levamon palautusehdotusta.</p> <p>Puheenjohtaja totesi, että asiassa oli tehty kannatettu palautusehdotus, minkä vuoksi oli äänestettävä.</p> <p>Puheenjohtaja ehdotti, että asian käsittelyn jatkamista kannattavat äänestävät "jaa" ja Tiina-Maria Levamon palautusehdotusta kannattavat äänestävät "ei". Esitys hyväksyttiin yksimielisesti.</p> <p>Käsittelyä jatketaan, "jaa" (5 kpl): Tuomas Alaterä, Satu Pärssinen, Markku Metsoila, Jari Malm sekä Hans-Peter Lindgren.</p> <p>Palautetaan valmisteluun, "ei" (4 kpl): Charlotta Engblom, Mari Berg, Mari Nikkanen sekä Tiina-Maria Levamo.</p> <p>Puheenjohtaja totesi, että asian käsittelyä jatketaan äänin 5-4.</p>
Päätös	Sivistysvaliokunta hyväksyi esittelijän muutetun ehdotuksen. Merkittiin, että Tiina-Maria Levamo jätti eriävän mielipiteen. Eriävä mielipide liitetään pöytäkirjaan.

Liitteet

Kunnanhallitus 29.04.2024 § 138

Esittelijä	Kunnanjohtaja Grannas Mikael
Ehdotus	Kunnanhallitus merkitsee vastineen tiedoksi. Lisäksi kunnanhallitus antaa asian valtuustolle tiedoksi ja esittää, että aloite on täten loppuun käsitelty. Pykälä tarkastetaan välittömästi.
Käsittely	Marketta Mattila ehdotti asian palauttamista uudelleen valmisteluun. Ehdotusta ei kannatettu, joten se raukesi.
Päätös	Kunnanhallitus hyväksyi esittelijän ehdotuksen. Pykälä tarkastettiin välittömästi.

Liitteet

Valtuusto 06.05.2024 § 30

863/00.04.02/2022

Kunnanhallituksen ehdotus

	Valtuusto merkitsee vastineen tiedoksi ja päättää, että aloite on täten loppuun käsitelty.
Käsittely	Vihreä valtuustoryhmä esitti seuraavan toimenpideohjeen: "Valtuusto edellyttää, että Planet Youth-mallin toteuttamisen rinnalla Sipoossa sitoudutaan kaikkien lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien edistämiseen aina varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Tämä tarkoittaa sitä, että kunnassa toteutetaan sille kuuluvia lakisääteisiä tehtäviä ja tehdään lapsivaikutusten arviointia lapsia koskevien päätösten ohjaamiseksi lapsen edun mukaisesti; kuullaan lapsia heitä heitä koskevissa päätöksissä, myös pieniä ja haavoittuvimmassa asemassa olevia. Varataan lapsille kuuluva osuus kunnan resursseista, voimavaroista ja budjetista. Edellä mainitut asiat tulee huomioida laadittaessa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen "Sipoon mallia"." Puheenjohtaja totesi, että asiassa oli tehty kannatettu toimenpideohje, minkä vuoksi oli äänestettävä. Puheenjohtaja ehdotti, että toimenpideohjeen hylkäämistä kannattavat äänestävät "jaa" ja hyväksymistä kannattavat äänestävät "ei". Esitys hyväksyttiin yksimielisesti. Äänestys:

Toimenpideoite hylätään "jaa" - 13 ääntä

Toimenpideoite hyväksytään "ei" - 27 ääntä

Tyhjää - 3 ääntä

Puheenjohtaja totesi, että valtuusto hyväksyi Vihreän valtuustoryhmän toimenpideoitteen äänin 13-27 (3 tyhjää).

Päätös

Valtuusto merkitsi vastineen tiedoksi ja päätti, että aloite on täten loppuun käsitelty.

Lisäksi valtuusto hyväksyi seuraavan toimenpideoitteen:

Valtuusto edellyttää, että Planet Youth-mallin toteuttamisen rinnalla Sipoossa sitoudutaan kaikkien lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien edistämiseen aina varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Tämä tarkoittaa sitä, että kunnassa toteutetaan sille kuuluvia lakisääteisiä tehtäviä ja tehdään lapsivaikutusten arviointia lapsia koskevien päätösten ohjaamiseksi lapsen edun mukaisesti; kuullaan lapsia heitä heitä koskevissa päätöksissä, myös pieniä ja haavoittuvimmassa asemassa olevia. Varataan lapsille kuuluva osuus kunnan resursseista, voimavaroista ja budjetista. Edellä mainitut asiat tulee huomioida laadittaessa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen "Sipoon mallia".

Liitteet

Liite 1 - Sipoon liittyminen lapsiystävällinen kunta -malliin - Vihreiden valtuustoryhmä

Liite 2 - Eriävä mielipide, Tiina-Maria Levamo, SIVVLK 10.4.2024

Liite 3 - Äänestys kv 6.5.2024